

A történelemtanítás pálfordulása (1.)

Nagy Imrék rehabilitálása után át kell értékelnünk '45 utáni történelmünket. Ennek természetes velejárója, hogy az eddig használt történelemtankönyvek idevágó fejezetei is átértelmezésre, átírásra szorulnak. Mire számíthatnak a gimnazisták? — erről beszél **Farkas István**, a Ságvári Endre Gimnázium történelemtanára.

— **Nyakunkon a tanévkezdés. Kaptak-e már valamilyen központi útmutatást az ideji történelemtanításhoz?**

— Konkrét útmutatást idáig nem kaptunk. Ha csak **Glatz Ferenc** művelődési miniszter nyilatkozatát annak nem tekintjük. Miniszterként és történészként hívta fel figyelmünket a tanári felelősségre. Annak ellenére, hogy tanári szabadságunk továbbra is megmarad. Ez vonatkozik a kritikus időszakokra is. Minden tanár saját belátása és felkészültsége alapján tanítja a '45 utáni történelmet.

— **Ebben a helyzetben valóban nagy a tanárok felelőssége. Ön szerint a tanárok élni fognak az új történelemszemlélet adta lehetőségeikkel?**

— Ehhez szociológiai felmérésre lenne szükség, de minden bizonnyal lesznek olyanok, akik élnek majd a lehetőséggel, és az is biztos, hogy jó néhány tanár elbizonytalanodik: Akik a Rákosi-korszakban kezdték pályájukat, azok biztosan egy személyes ellentmondást hordoznak magukban. De szerintem most már nem bátorság kérdése úgy tanítani a történelmet, ahogyan azt a „világos” gondolkodás megköveteli. Mégis, lesznek olyanok, akik nem „mer-

A gimnáziumokban

nek” változtatni az '56-ra vonatkozó interpretáción, és a tankönyv eddigi szemléletére hagyatkoznak.

— **Mi lesz a diákok biztonsgérzetével, ha a tanárok egy része is elbizonytalanodik?**

— Mindenképpen elkerülhetetlen zavart fog okozni a diákok körében. Ezzel együtt, a történelemtudomány tekintélyvesztése is biztosra vehető, hiszen ha egy tudomány kénytelen elismerni bizonytalanságát, kénytelen szinte ellenkezőjére fordítani állításait, akkor ezzel együtt már az új történelemszemlélet igazságát is megkérdőjelezi. Amit most igaznak tartunk, azt sem fogja elfogadni a diák, mert a példán okulva, fölmerül a kérdés, hogy talán ez is tévedés. Egy példán szeretném illusztrálni, hogyan közelítenek a gyerekek az „újhoz”. Egy 30 fős humán osztályból mindössze 3 diák „vette a lapot”. A hárból kettő ugyanúgy adta vissza az újszerű szemléletet, ahogyan elmondtam, és csupán egy volt, aki gondolkodásával és olvasottságával szabadon kezelte az anyagot. A többi 27 semmilyen különbséget nem vett észre a kétféle történelem-megközelítés között.

— **A kétféle történelemszemlélet, gondolom, a felvételn hozza majd a legtöbb bonyodalmat.**

— Ahhoz, hogy a '45 utáni történelem átértékelése gyökeret eresztessen az emberek szemléletében, legalább 20-30 évre lesz szükség.

ség. A tanár felelőssége ebben a 2-3 évtizedben óriási nagy lesz, mert a nem egy-ségs felvételi rendszer követelményeinek nagyon nehéz megfeleltetni diákjait. Szerintem jó ideig ki kellene hagyni a kritikus időszakokra vonatkozó tételket a felvételiből.

— **Mit tehet ebben az esetben egy történelemtanár?**

— Be kell, hogy mutassa mindkét szemléletet, és el kell magyaráznia, hogyan jutottunk el egyik szemléletől a másikig. Tehát, fel kell oldani a diákokban a **Melyik az igazi változat?** kérdésben megfogalmazható ellentmondást. De továbbra is biztonságot jelert a tankönyvre való támaszkodás, természetesen a kellő ki-egészítésekkel és magyarázatokkal.

— **Mi az ön személyes véleménye történelemszemléletünk pálfordulásáról?**

— Szerintem mindez egy túlkapas következménye. 1945 utáni történelmünk sok árnyalatát meg kell még ismernünk ahhoz, hogy erre az időszakra vonatkozó kijelentéseinkhez ne férjen kétség. Mindenképpen további vizsgálatokra van szükség. Mert például, amíg nem derül fény, hogy kinek mi volt a feladata az '56-os eseményekben, addig ezt a témát politikai kérdésként kell kezelnünk. De amint névre szabott felelősséget állapíthatunk meg, már morális kérdésként ítélniük meg az illető tevékenységét. Azonban nem szabad szem elől tévesztetni, hogy nemcsak a '45 utáni történelmünket kell újraértékelni, mert a gyökerek mélyebbre nyúlnak vissza.

Podmaniczky Szilárd

Láncszakadás az innovációban

Bűvös szó járja be az egész világot. Innováció. Maga a szó újítást, megújulást jelent, szűkebb értelemben a tudományos eredmények beépülését a mindennapi élet termékeibe. S míg korábban a nagy feltalálók fejből isteni szikraként pattant ki a világot előre vivő gondolat, most éppenséggel fordítva van. Meghatározott célok megvalósítása érdekében dolgozik a kutatók légioja, s előbb-utóbb eljutnak a megtervezett eredményig, az ötlet felbukkanásától a termékig. Ezzel foglalkoztat az információk lánc-égye. Még akkor is, ha a lánc minden szeme ép, szükség van bizonyos időre a kezdettől a végeredményig. Hát még, ha ez az információk lánc helyenként meg-megszakad! Ezekről a szakadásokról beszélgettünk **Szabó Leventével**, a Debreceni Műszaki-Tudományos Park vezetőjével.

— **Jobb lenne, ha innovációs láncszakadás helyett a szakadások láncolatáról beszélünk, ez jobban kifejezné a lényegét.**

— **Miért?**

— Ahhoz, hogy az innováció útja a társadalomban szabad legyen, az kell, hogy piaci közegben, a láncban részt vevők érdekeltiségének hatására jusson el az ötlet a termékig. Nálunk csak most igyekeznek megteremteni a piacot, s emiatt nincs érdekeltiség az innovációban. Ugyanis van egy adott gazdasági szabályozó rendszer, s egy társadalmi-gazdasági állapot. Sajnos, egyik sem kedvez az innovációnak.

— **A szóhasználatra mint-ha nem ez lenne a jellemző. Ugyanis sokan dobálóznak az innováció fogalmával, s még többen magyar fordításával, a megújulással...**

— Szavakban könnyű... a valóságban azonban az innovációs lánc szakadásainak vannak szubjektív oldalai is. Korábban a mi társadalmunk gazdaságpoli-

tikájában nem volt központi kérdés a vállalkozás, így nem alakult ki annak a kultúrája sem. Sajnos, az utóbbi néhány évtized alatt odáig jutottunk, hogy a vállalkozás gyanús dologgá vált. Az így kialakult köz-tudatban pedig nem várhatjuk, hogy a vállalkozási kultúra egyik napról a másira kialakul.

Az innovációs láncban részt vevőket más és más-féle módon érinti a piac hiánya. A kutatókat érzékenyen érinti, míg a monopolszervezeteknek kedvez.

— **Az egyik szakadást tehát a piac hiánya idézi elő. Hol van még szakadási pont az innovációs láncban?**

— Az országban az innováció feltételei nem egyenlően vannak meg. Előfordulnak fehér foltok, ahol hiányoznak az alapvető feltételek is. Például ahol nincs jó szakember, onnan nem nagyon indulhat el egy-egy jó ötlet sem. S mivel a központi — innovációra szánt — pénzeket úgy osztják el, hogy oda adnak, ahol a feltételek megvannak — s ez tulajdonképpen logikus is —, ezek a területek nem juthatnak hozzá az oly szükséges tőkéhez. Igaz, egy-központi ország vagyunk, de olykor-olykor még fokozzuk is az ebből fakadó hátrányokat. A helyzet jellemzéséhez egy adalék: a magyar műszaki értelmiség 62 százaléka Budapesten él és dolgozik.

A hírhedt té vált jelszó szerint a vas és az acél országává kellett volna lennünk. Nos, az országnak azon területei, ahol sem vasérc, sem szén, sem kohó nem volt, már eleve komoly hátrányt szenvedtek. A feltételek hiánya nemcsak azt jelenti, hogy onnan nem kerül napvilágra innovatív elképzelés, hanem azt is, hogy az adott területen a fogadókésztség sem jön létre a kívülről jövő innováció részére.

— **Ez nemzetközi viszonylatban is így van. Ahol pél-**

dául nem ismerik a legújabb számítástechnikai eredményeket, ott meg sem érthetik a legújabb generációs számítógépek működését. De hogyan hat ez az elmaradottság az emberekre?

— Alapvetően megszabja szemléletüket. Gazdasági példát mondok. Ahol hozzá-szoktak ahhoz, mondjuk, egy vidéki gyáregységben, hogy mindenben a központtól várnak, ott elszoknak az emberek a gondolkodástól. Ördögi kör alakul ki: az egyszeri lemaradás újabb lemaradás forrásává válik.

— **Az elmondottak borúlátóvá teszik az embert. Hiszen csupa olyan tényezőt említett, amit nehéz befolyásolni. Piac csak lesz, az ország egyenlőtlenül fejlődött, az emberek elszoktak az alkotó gondolkodástól, kevés a pénz a kutatásra. Mit lehet mégis ebben a helyzetben tenni az innovációs lánc szakadásai ellen?**

— Piacot kell teremteni, ehhez tőke szükséges. Olyan kutatási témák menedzselésére van szükség, amelyek az adott területeken megvalósíthatók, ismerve a régió gazdasági, földrajzi viszonyait. Leginkább — és viszonylag legkisebb töke-igénnyel — az információs rendszerek kiépítésében lehet segítséget nyújtani. Ha van egy adatbank, amely kapcsolatot tarthat a nagy nemzetközi információs hálózatokkal, akkor a központtól legtávolabbi kutató is birtokába juthat a fontos ismereteknek. Ugyanis csak a nagyvállalatok gondolhatnak arra, hogy belépjenek egy nagy nemzetközi információ-s rendszerbe. A másik dolog a kutatási infrastruktúra megvalósítása. Enélkül ugyanis a legtöbb ötlettel nem lehet mit kezdeni. Ez már nagy eszköz- és töke-igény feltétel ráadásul az úgynevezett türelmes tőkét, amely nem azonnal szeretne nagyon nagy hozadékot elérni.

Göz József

Arculat

A múltkoriban az Élet és Irodalomban írták meg, hogy a demokraták mennyire nem profik a nyilvános szereplésben. Az egyiküknek cigarettáizú a hangja, a másikuk motyog a szakállába, a harmadik túl sokat gesztikulál a kamerák előtt — ilyesmi. Közben ezeket olvastam volt, az járt a fejemben, hogy tényleg itt a pluralizmus. Ez abból is látszik, hogy **ugyanarról** merőben más jut eszébe egyikünknek, mint a másikunknak. És eddig akárhányszor hallottam-lát-tam akármelyik SZDSZ-szó-vívót, mindannyiszor elismeréssel csettintettem — persze csak képzeletben (az ember nem csettintget valójában, éji órán, amidőn magányosan ül a tévékészülék előtt; mert az ember sose lehet biztos abban, nem rontja-e a hitelét, ha csak úgy, amikor megkívánja, csettintget). A demokraták magabiztosan, gördülékenyen, lefegyverző logikával, árnyalt pontossággal, higgadtan, szépen-magyarul beszélnek — szerintem.

A bús magyar éjszakába száműzött tévés politikai vitaműsorok e keddi, **Győrffy Miklós** profi színvonalú vezetésével készült darabjából nekem nagyon hiányzott — egy mozdulat. No persze a magamfajta, nyilvános szerepléshez nem szokott, következőképpen meta-kommunikációsan alulfelelt egyén bírálata nem lehet mérvadó; de **Tölgyessy Péter** (SZDSZ) meg **Kónya Imre** (Független Jogászforum) helyében egy bizonyos pillanatban én kinyújtottam volna a karom, és nem túl kicsi, de nem is túl nagy, hanem amolyan közepes erővel leengedtem volna az öklöm az asztalra. Tudom, persze, mit gondolunk az asztalt verő

politikusokról, (pláne, ha mondjuk nem is ökölrel, hanem — cipővel!), különösen, ha éppen a „békés átmenetről” folyik a beszélgetés.

E keddi éccakában — röviden szólva — az volt, hogy **Kilényi Géza**, az igazságügy-miniszter helyettese a kamerák előtt is elmondta, amit már aznap sajtótájékoztatóján a Minisztterának **mindenképpen** betervezte: „a békés átmenethez immár nélkülözhetetlen” törvényjavaslatokat az Országgyűlés soron következő ülésére. Értsd: akkor is, ha éppen ezek miatt megfeneklett háromoldalú tárgyalások addig nem bírnak ki-mozdulni a megfeneklettség állapotából. Értsd: az egyeztető tárgyalások éppen azt a célt nem érik el, aminek az elérése érdekében megkezdődtek volt.

A műsorban Tölgyessy és Kónya érvelt, az érvek pedig lepereregtek az MSZMP és az Igazságügyminisztérium stúdióba meghívott képviselőiről, mint falról a borsó. Am, hogy a fal mégis érzékeli a borsót, csak úgy tesz, mintha nem — ez kiderült a műsor végpontján, éjféli után. Tölgyessyék egyik érve az volt a köztársasági elnöki intézmény létrehozásának MSZMP által javasolt módja, ideje, tartalma ellen, hogy az a demokráciát veszélyeztető elemekkel terhes. Mire az igazságügyminisztériumi férfi azt mondta: jobb, ha nem ríogatjuk itt, a teljes nyilvánosság előtt a magyar népet, a politikailag alultájékozott **utca emberét** azzal, hogy a köztársasági elnök a demokrácia ellensége lesz...

Tölgyessy meg Kónya fe-gyelmezten ülték, a karjuk meg se rándult; Győrffy mondott még egy zárómondatot, a műsor befejeződött, cippzár.

Az állampárt műsorbeli, kétféle tárgyaló küldöttsége jelesre vizsgázott: a **csúsztatás művészetéből**. Hagyjuk most, hogy az **éjjeli nyilvánosság** teljes-e, vagy sem; hogy a magyar nép meg az **utca embere** (ha mégis ébren van éjfélok, és mazohista szenvedéllyel követi a műsort) talán már mégsem úgy viselkedik, mint **hülyegyerek** a **homokozóban** — hanem képes fölfogni egy racionális gondolatot (mármint Tölgyessyét meg Kónyáét). Vegyük egyszerűen, hogy a **személtelenségnek** is határt kéne szabni, s kimondani: a politikai tárgyalóasztaloknál **hazudni pedig illetlenség**. Mert ha nem, fölöslegessé válik — nemcsak az éjjeli, hanem a teljes nyilvánosság, a magyar nép, meg az **utca embere** szerint is — az **MSZMP arculatának** megtervezése ama szakértő cég által. Ismerjük — mondják majd a népek; minek annyi kemény pénzt kidobni ily szűkös időkben?

Sulykó Erzsébet

Diákvállalkozó

Bérház, Második ajtó, balra. Csöngetnek, ajtó!

— Jó napot kívánok, másodéves orvostanhallgató vagyok — mondja egy nyúlánk, szemüveges fiú. — Ha igényt tart rá, uram, megmérném a vérnyomását. — Nagyon kedves, de most mérettem nemrég — válaszolt a nyugdíjasforma férfi —, de nagyon kedves magától.

Elköszönnek, odébállanak, csöngetnek... Szeptember közelettével városunkba újra visszatérnek a diákok. Lesz ismét rikkanás, nyelvtanár, korrepetitor bőven. Az említett fiatalember pénzét vérműveletre fektette, és a házakat járva, segít másokon — és magán.

V. I.

Egészségünkért

Szervezetünk és az időjárás

A légköri jelenségek hatására már Hippokratész és Paracelsus is felfigyelt, komolyabb tudományos kutatások azonban csak pár évtizede folynak annak érdekében, hogy a meteorológiai változások hogyan befolyásolják az élő szervezet működését. Hazai és külföldi tudományos közlemények sorozata jelent meg ebben a témakörben, bizonyítva a frontbetörés szerepét.

A frontátvonulás az eltérő fizikai és kémiai tulajdonságokkal rendelkező légtömegek mozgása, áramlása. A meteorológia leggyakrabban kétféle levegőfajtát említi, a hideg és a meleg levegőt. E két különböző légtömeg, ha több száz kilométer szélességben találkozik, vagy fedi egymást, akkor keveredhet. Leggyak-

rabban azonban csak határtérfületekkel érintkeznek. Az említett határtérfület képezi az időjárási frontot. Amennyiben a meleg levegő utoléri és találkozik a hideg áramlattal, akkor jön létre a meleg-, vagy felsiklási front, ugyanis a hideg levegő nehezebb, és a meleg nekiütőzkövéen szinte felsiklik. Ha a meleg levegőt éri utol a hideg áramlás, és mivel az utóbbi nehezebb, ezért szinte felemeli a meleget. Ekkor érzékeljük a hideg-, vagy betörési frontot.

Mind a felsiklási, mind a betörési front más és más hatást gyakorol szervezetünkre, és már órákkal előbb megelőzhetik a hőmérséklet változását. A frontok általában az anyagcserére, és a vegetatív idegrendszerre fejtik ki hatásukat. Melegfront esetén — ami inkább télen gyakoribb — szaporább lesz a pulzus, és a légzésszám, emelkedik a vérnyomás és a testhőmérséklet, esetleg a vércukorszint, a gyomornedv és epe kiválasztás, a vér alvadékonysága fokozódik. Összességében ingerlekenyebbek leszünk, gyakran fellép szorongás, fejfájás, le-targikus állapot, sőt, még alvászavar is. A hidegfront hatására a szervi reakciók ellentétesek: a fejfájás inkább migrénszerűen jelentkezik, kiújulnak a reumás jellegű panaszok, a reflexek lassulnak — ez főleg a közlekedésben válhat veszélyessé —, és nagyon sok eset-

ben fokozódik a görcskészség.

Felmérés mutatta ki, hogy az elmúlt 5–10 év során az öngyilkossági esetek növekedése szoros összefüggésben van a melegfront érkezésével. Hidegfront esetén viszont megszorodnak a trombozások, az asztmás panaszok. A hidegfront érkezésekor gyakoribbak a szülések, számszerűleg is, de a front rővására is írható a koraszülések bekövetkezése, leggyakrabban júniusban és júliusban. A melegfront viszont márciusban okozza a legtöbb koraszülést.

A légköri viszonyokra másképpen reagál az egészséges és a beteg szervezet. Az idült betegségekben szenvedők jobban megérzik a változásokat. Egyre azonban figyeljünk: ha a labilitászavarok, fejfájás, levertség, álmatlanság nem csak a frontátvonulások alkalmával, hanem szinte rendszeresen jelentkeznek, akkor forduljunk orvoshoz, mert a jelenségek mögött szervi elváltozások húzó-dhatnak meg, ami csak részben függ össze az időjárás-sal.

És végezetül: a magukat egészségesnek tudó gépkocsivezetők, és veszélyes gépeken dolgozók se feledkezzenek meg az óvatosságról, hiszen az időjárás alakulásával változik a figyelem, a koncentrációképesség, a közérzet és a hangulat. Vigyázzunk magunkra és egymásra!

Dr. Soproni László